

Губ'як Х.
*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри міжнародного права та
міграційної політики ЗУНУ
Марценко Н.С.*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Термін Штучний інтелект (далі-ШІ) дедалі частіше можна почути у різних джерелах інформації, і це не дивно адже 21 століття є часом надзвичайного технологічного прогресу людства. Слід відмітити, що інтенсивний поступ науки й технологічний прогрес стали основними ознаками новітнього суспільства. Використання цифрових технологій дало поштовх процесам перетворень у суспільстві - інформаційній трансформації суспільних відносин, що виражено в застосуванні сучасних цифрових технологій у різноманітних сферах діяльності людини [1].

Цифрова революція, як фактор динамічного розвитку, привела до створення цифрової економіки, формування засад цифрового права, нової конфігурації соціальних відносин на ґрунті використання Інтернету, соціальних мереж, ШІ, інших інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасні цифрові технології формують новий спосіб виробництва, створюють передумови для переходу до нової формації, цифровізації суспільних відносин і самого права, що регулює ці відносини.

Ніколи не було так зрозуміло, наскільки технології відіграють важливу роль для нас, як під час пандемії COVID-19, яка виявила нашу залежність від цифрових технологій, за допомогою саме яких, люди мали можливість комунікувати не залежно від відстані між ними. Крім того, 2019 рік був роком, коли країни узгодили на міжнародному рівні етичні принципи ШІ, такі як Рекомендації ОЕСР щодо штучного інтелекту, і необов'язкові принципи G20 щодо штучного інтелекту. 2020 рік став роком, коли міжнародна спільнота почала рухатися шляхом до вирішення того, як гарантувати та розвинути все більші можливості для розробки та розгортання систем ШІ. Втілення етичного ШІ в реальність передбачає оцінку ризиків ШІ в контексті, зокрема з точки зору впливу на громадянські та соціальні права, а потім, залежно від оціненого ризику, встановлення стандартів або регулювання для етичного проектування, розробки та розгортання даних систем. З огляду на те, що ШІ має великий потенціал до розвитку економіки, питання застосування ШІ у підприємстві викликає особливий інтерес. Тому, особливий інтерес

становить дослідження питання можливості використання ШІ в діяльність юридичної особи.

Завдяки стрімкому розвитку технологій не є виключенням що ШІ увійде в корпоративний бізнес у найближчому майбутньому. Однак для початку варто більш детально розглянути конкретні моменти, в яких ШІ входить у сферу корпоративного права. Цей аналіз потребує короткого нариса корпоративного права та його регулятивної функції. Основна функція корпоративного права полягає в тому, щоб надати підприємствам правову форму з усіма необхідними елементами правосуб'єктності. Інша функція корпоративного права спрямована на «сприяння координації між учасників корпоративного підприємства», тим самим «зменшуючи поточні витрати на організацію бізнесу через корпоративну форму» [2, 18–42].

Розглядаючи входження ШІ в корпоративну структуру виникають питання: Що робитиме ШІ та до якої частини базової структури корпорацій він може входити? На що це вплине та чи не буде порушено права людини?

Сьогодні інструменти ШІ різноманітні і включають в себе: логічні символи, штучні нейронні мережі, еволюційні обчислення, інтелектуальних агентів та ймовірнісні моделі міркування. Оскільки завдання, які виконуються ШІ включають засоби координації доставки даних, аналіз даних, надання прогнозів, розробка узгодженості даних, кількісна оцінка невизначеності передбачення потреб користувачів у даних, надання інформації користувачам у найбільш відповідний спосіб та пропозицію напрямків дій тощо. Найважливіший вплив ШІ, можливо, є його підтримкою або навіть заміною прийняття рішень людиною, особливо в умовах невизначеності. Таким чином, перш за все, ШІ допомагає людині приймати рішення [3].

Для прийняття рішень потрібні дані, часто у великих обсягах. Чим складніше рішення, тим більше даних потрібно для його прийняття. Оскільки комп'ютери, алгоритми та ШІ особливо добре підходять для обробки «великих даних», вони можуть сприяти покращенню процесу прийняття рішень. Зокрема, ШІ може перетворювати великі обсяги даних у малі керовані блоки. Також, ШІ може підтримувати або замінювати будь-яку людину в корпоративному організмі, тому, швидше за все, його будуть використовувати там, де потрібно приймати найскладніші рішення всередині корпорацій. Стратегічні бізнес-рішення водночас є найскладнішими, які потрібно прийняти всередині корпорації, оскільки вони зазвичай включають багато різних варіантів. Тому ШІ швидше за все відіграватиме значну роль у рішеннях ради директорів, наприклад. Можливо із цим пов'язано і те, що все частіше в сучасній бізнес-практиці обговорюються такі моделі як «робот-директор».

В науці розрізняють три різні форми ШІ, а саме ШІ з підтримкою, ШІ доповнений і автономний ШІ. Різниця між цими формами походить від розподілу прав прийняття рішень між людиною та машиною. Допоміжний

ШІ передбачає, що машини виконують певні конкретні завдання, однак право прийняття рішень залишаються виключно за людьми. При доповненому ШІ, присутня взаємодія ШІ та людини, де вони обидвоє діляться правами прийняття рішень і навчаються одне в одного. При автономному ШІ, машини зрештою беруть на себе всі права приймати рішення (це пов'язано із тим, що люди все більше довіряють здатності машин приймати рішення і ці рішення повинні прийматися так швидко або вимагають так багато даних, що люди просто не в змозі їх вирішити) [4].

Починаючи з підтримки корпоративних директорів з боку ШІ, нам потрібно відповісти на питання - чи повинні директори мати повноваження делегувати повноваження щодо прийняття рішень ШІ [5]. Як видно з огляду законодавства окремих країн, на даний момент ніде не розтлумачено чи директори мають правомочність делегувати права стосовно прийняття рішень ШІ. У корпоративному праві багатьох країн зокрема йдеться про делегування завдань співробітникам або третім особам так як делегування завдань не є суворо забороненим, оскільки директори інколи просто не в змозі виконувати їх самостійно. Попри це, багато національних корпоративних законів вимагають включення відповідного пункту про делегування пункту до статуту відповідної корпорації. Так відповідно до законодавства Великобританії про компанії директори можуть делегувати будь-які повноваження, які є надані їм відповідно (а) такій особі чи комітету; (b) такими засобами (включаючи довіреність); (c) до такої міри; (d) стосовно таких питань або територій; і (e) на таких умовах як вони вважають за потрібне» [6, 192- 194]. Об'єктивні стандарти застосовуються, коли директори делегують збір інформації третім особам: «Директор не може стверджувати про свою необізнаність як виправдання для невиконання своїх обов'язків».

У інших випадках закон чітко формулює більш конкретні обов'язки для нагляду за алгоритмами, а саме щодо алгоритмічної торгівлі. Яскравим прикладом може виступити законодавство Німеччини, згідно з яким вимагається від компанії з цінними паперами, які здійснюють алгоритмічну торгівлю для керування системами та засобами контролю ризиків забезпечити, щоб (1) його торгові системи були стійкими, мали достатню потужність і підлягали під відповідні торгові пороги; (2) передача помилкових наказів, а також запобігання системним збоям, які можуть спричинити порушення на ринках; (3) його торговельні системи не можуть використовуватися з метою, яка суперечить цілям проти зловживання.

По суті, подібні стандарти можуть застосовуватися до корпоративних директорів, коли вони використовують алгоритми для виконання завдань управління і делегувати їм права прийняття рішень. Вони повинні будуть забезпечити стабільність цих систем, щоб вони не спричиняли фундаментальних помилок управління та щоб їхні рішення відповідали нормативним актам [7, р. 793].

Фактно, корпоративне законодавство дозволяє директорам делегувати алгоритмам право прийняття рішень з певними обмеженнями, однак, при цьому, сучасне корпоративне право вимагає від директорів діяти на поінформованій основі. Об'єктивним є той факт, якщо ШІ має чудові можливості обробки інформації завдяки своїй здатності робити прогнози шляхом обробки великих наборів даних у малі керовані блоки, то об'єктивною є можливість діяти використання ШІ у діяльності юридичної особи [8].

Проте директори не мають обов'язку збирати кожен наявну інформацію або максимізувати інформовану основу, на якій вони приймають свої рішення: «Обсяг інформації, яку розумно слід мати до прийняття рішення, саме по собі є діловим судженням того самого типу, для прийняття якого суди інституційно погано оснащені». Тим не менш, більшість юрисдикцій корпоративного права передбачають певні мінімальні вимоги до збору інформації. До прикладу розглянемо випадок який трапився у США. *Smith v. van Gorkom* було встановлено, що обов'язки директорів було порушено виключно через недостатню підготовку відповідного рішення та це рішення «не було продуктом поінформованого бізнес-судження» [9]. Подібні вимоги сформульовані, зокрема, в англійському прецедентному праві, французькій правовій доктрині та італійській кодифікації корпоративного права. Закон про корпорацію (AktG) передбачає, що директори не вважаються такими, що порушили свої обов'язок обережності, якщо на момент прийняття підприємницького рішення вони мали для цього вагомні причини припустити, що вони діяли на основі адекватної інформації на користь компанії. Тому лише у виняткових випадках - тих, у яких діють директори необґрунтовано - суди ретельно перевіряють рішення директорів щодо докладених зусиль для збору та обробки інформації.

Слід зауважити, що поки використання ШІ не є широко поширеним щодо бізнес-рішень. На сьогодні комп'ютерні системи, які необхідні для роботи ШІ в структуру юридичної особи, потребують адаптації до потреб конкретних компаній, вимагаючи ретельної та обтяжливої підготовки, а їхні прогнози не завжди можуть перевершувати прогнози здійснені людиною. Тому, за нинішнього стану речей, обов'язок директора делегувати на обробку певну інформацію для пристроїв ШІ важко встановити [10, р. 639].

Проте технічний прогрес розвивається такими швидкими темпами, що цей обов'язок, можна припустити, з'явиться досить швидко в найближчому майбутньому. Чим більше ШІ поширюється в діяльності юридичних осіб, тим більше його використання стане загальноновизнаним стандартом поведінки директорів. Вже сьогодні можна спостерігати одночасний розвиток щодо зберігання та обробки інформації за допомогою ШІ. Інформаційне управління все більше кваліфікується як додаткове завдання, яке має виконувати рада директорів, з різноманітною специфікацією в різних сферах (наприклад, стратегічне

визначення ІТ-цілей та ІТ-ресурсів, організація ІТ-відділу, моніторинг відповідності ІТ та безпеки тощо).

Однак, не зважаючи на великі перспективи ШІ та значний потенціал для світової та національних економік, повинен бути правовий баланс використання ШІ з правами людини. Людина завжди повинна залишатися в центрі розвитку технологій, в центрі світосистеми, в ядрі розвитку і оновлення прав людини в умовах неконтрольованого науково-технічного прогресу [11]. Тому, розглянувши особливості діяльності корпоративних органів і їх функції в корпоративному управлінні, можна зазначити, що ШІ, швидше за все, буде використовуватися на рівні корпоративних рад, де саме є необхідність приймати найскладніші корпоративні рішення за короткий період часу. Однак, на сьогодні це інструмент в руках людини. Та з часом, перед юридичною особою можуть постати такі виклики, які будуть здатні підняти роль ШІ в діяльності компаній на рівень ледь не учасника. Саме тоді право має бути максимально гнучким та ефективним, але і водночас стабільно людиноорієнтованим, не допускати нехтування правами людини, піддаючи їх ризику задля участі у світовій гонці сприяння розвитку ШІ.

Список використаних джерел

1. Петришин О.В., Гіляка О.С. (2021). Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи / О.В. Вісник Національної академії правових наук України, Часопис Національної академії правових наук України, 28(1), С.15–23.
2. Баранов О. А. Інтернет речей і штучний інтелект: витoki проблеми правового регулювання. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні : зб. матеріалів ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17 листоп. 2017 р.). Львів : Львів. політехніка, 2017. С. 18–42.
3. Martsenko, N. (2021). Influence of artificial intelligence on the legal system. *Studia Prawnoustrojowe*, (54). <https://doi.org/10.31648/sp.7101>
4. Марценко Н. Правовий режим ШІ в цивільному праві. Актуальні проблеми правознавства. 2019. Вип. 4. С. 91–98.
5. Кривицький Ю. В. Правова реформа: теоретико-прикладні виміри актуалізації проблеми. Часопис Київського університету права. 2018. № 3. С. 37–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2018_3_9.
6. D. KENSHAW, *Company Law in Context* (2012), pp. 192- 194.
7. F. MÖSLEIN/ A. LORDT, “Rechtsfragen des Robo Advice”, *Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (ZIP)* 2017, p. 793, at p. 803.
8. M. HILB, “Toward an Integrated Framework for Governance of Digitalization”, in: id. (ed.), *Governance of Digitalization* (2017), p. 20.
9. Smith v. Van Gorkom: *The Business of Judging Business Judgment*
10. J. RODEWALT, “Informationsmanagement im Unternehmen als Instrument zur Vermeidung von Organhaftung”, *GmbH-Rundschau (GmbHR)* 2014, p. 639, at p. 643.
11. Martsenko, N. (2022). Artificial intelligence and human rights: a scientific

review of impacts and interactions. *Studia Prawnoustrojowe*, (58).
<https://doi.org/10.31648/sp.8245>

Давидова Є.

*студентка 4-го курсу навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*к. ю. н, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Поліщук М. Г.

ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ДЛЯ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Під час аналізу системи захисту цивільних прав та інтересів слід зауважити, що в цивільному судочинстві в аспекті підвищення його ефективності потрібно виходити з того, що інститути правосуддя й судочинства мають удосконалюватися відповідно до викликів сучасного суспільства, виходячи з такого очевидного цивілізаційного факту, як фундаменталізація прав людини [3, с. 624]. Передбачене в Конституції України, інших актах міжнародного й національного законодавства право на судовий захист, яке, у свою чергу, включає право на судовий захист цивільних прав та інтересів, наділене великою кількістю проблем, що не надають ефективної допомоги особі, право якої було порушене.

Однією з найважливіших проблем цього права є нестабільність національного законодавства, а також відсутність системності при внесенні змін до Цивільного та Цивільного процесуального кодексів України, а нечіткість положень, установлених у перерахованих кодифікованих актах, надає можливість двозначного тлумачення норми права, що створює певні правові схеми, які служать для обходу закону.

Варто погодитись із думкою в.в. Комарова, який зазначає, що сучасні вимоги до розвитку процесуального законодавства ґрунтуються на тому, що рівень правової захищеності особи, інших суб'єктів права залежить від ефективності судочинства [4, с. 624]. Норми ЦПК України мають відображати модель цивільного судочинства, що виходить із розуміння громадянина як автономної особи, котра має необмежене право на судовий захист. При цьому інститут правосуддя як фундаментальний у цілій правовій системі, по суті, має розглядатися і як